

Bożena Makselon

"Osobowość jako system tworzący i realizujący plany : nowe podejście",
Tadeusz Mądrzycki, Gdańsk 1996 :
[recenzja]

Chowanna 1, 85-87

1998

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 1998	R. XL (LI)	T. 1 (10)	s. 85—87
------------	--	---------------	---------------	--------------	----------

RECENZJE

***Tadeusz Mądrzycki:
Osobowość jako system tworzący
i realizujący plany — nowe podejście
Gdańsk, Gdańskie Wydawnictwo
Psychologiczne 1996, ss. 237***

Na rynku wydawniczym ukazała się pozycja prezentująca nową, całościową i bardzo interesującą koncepcję osobowości człowieka. Jej Autorem jest profesor Uniwersytetu Gdańskiego Tadeusz Mądrzycki. Książka będąca podręcznikiem uzupełniającym z zakresu psychologii osobowości adresowana jest przede wszystkim do studentów psychologii i nauk pokrewnych. Niedawno ukończyłam studia psychologiczne i uważam, że istotnie brakowało podręcznika, którego autor jednocześnie przedstawia stan wiedzy na temat psychologii osobowości, rzeczowo z nim polemizuje, a nade wszystko proponuje alternatywne rozwiązania prezentowanych poglądów.

Omówienie poszczególnych elementów swojej koncepcji osobowości T. Mądrzycki poprzedza wprowadzeniem, w którym dokonuje analizy istniejących już teorii oraz formułuje główne założenia przyjęte w pracy. Kryterium oceny dla dorobku psychologii osobowości stanowi stopień realizacji podstawowych celów, jakie stawia się tej subdyscyplinie psychologii. Zdaniem autora należą do nich: wyjaśnianie, przewidywanie i modyfikowanie ludzkiego zachowania. Ponieważ żadna ze znanych koncepcji osobowości, jak dowodzi autor, nie spełnia tych warunków do końca, trzeba podjąć próbę stworzenia takiego całościowego podejścia.

Powinna to być teoria, która charakteryzuje się następującymi cechami:

- obejmuje problematykę działania i planowania przez człowieka,
- uznaje zdolności i temperament jako składniki osobowości,
- uwzględnia potrzeby, dążenia i cele człowieka,
- traktuje osobowość jako strukturę regulującą stosunki człowieka z otoczeniem.

Próbie stworzenia takiej właśnie koncepcji, moim zdaniem z powodzeniem, podejmuje T. Mądrycki.

Niewątpliwym walorem książki jest logiczny i przejrzysty układ treści, dzięki czemu Czytelnik ma poczucie uporządkowania i dokładnie wie, w którym miejscu omawianej koncepcji osobowości się znajduje. We wprowadzeniu przedstawiony został ogólny zarys teorii, który w kolejnych rozdziałach jest stopniowo rozwijany.

Koncepcja osobowości proponowana przez T. Mądryckiego zakłada trójskładnikową strukturę osobowości. Wyróżnia zatem składniki motywacyjne (ukierunkowanie osobowości), instrumentalne (możliwości) i style funkcjonowania (charakterystyczne dla jednostki sposoby reagowania i wykonywania czynności intencjonalnych). Osobno wyodrębnione zostało pojęcie własnej osoby, które — z jednej strony — kształtuje plany życiowe jednostki, a z drugiej — poddaje je weryfikacji, np. poprzez poczucie umiejscowienia kontroli czy własnej skuteczności. Każdy z wymienionych rodzajów składników przejawia się na trzech poziomach funkcjonowania:

- poziomie wrodzonych dyspozycji, obejmujących zmienne motywacyjne, temperamentalne i instrumentalne,
- poziomie nawyków,
- poziomie świadomości, który jako najbardziej złożony pełni kontrolę nad dwoma pozostałymi.

Tak skonstruowana teoria ujmuje pojęcie osobowości bardzo szeroko, dzięki czemu stwarza warunki do integrowania i porządkowania wiedzy psychologicznej.

Autor w taki sposób zbudował swoją teorię, że uwzględnia ona praktycznie wszystko, co wiadomo na temat osobowości człowieka. Każdą koncepcję osobowości można scharakteryzować poprzez wskazanie, którym elementem (składnikiem lub poziomem) omawianej teorii się zajmuje, a które pomija. Wiele spośród znanych podejść — jak dowodzi T. Mądrycki — cechuje taka wybiórczość treści, co przyczynia się do obniżenia ich wartości.

Najważniejszymi terminami w omawianej koncepcji osobowości są pojęcia „działanie” i „planowanie”. Działanie, rozumiane jako aktywność intencjonalna, stanowi podstawową formę funkcjonowania człowieka na poziomie świadomości, z kolei planowanie jest najwyższą formą wyrazu tej aktywności. Głównym zatem zadaniem osobowości będzie kierowanie tą intencjonalną aktywnością, wyrażaną przede wszystkim poprzez tworzenie i realizację planów życiowych.

Zasadniczym źródłem powstawania planów są potrzeby, chociaż duży wpływ na ich kształt mają także zainteresowania, światopogląd, system wartości oraz pojęcie własnej osoby. Wszystkie te czynniki najpełniej ujawniają się w planie życiowym jednostki, który stanowi główny cel życia danego człowieka. Dotyczy on spraw dla niego najważniejszych, jest rozciągnięty w czasie oraz obejmuje znaczną część jego codziennej aktywności.

Tworzenie i realizowanie planów przez człowieka dowodzi, że jest on zorientowany na przyszłość. Życie człowieka polega w dużym stopniu na wyznaczaniu sobie kolejnych celów, które nadają temu życiu określony sens. Planowanie umożliwia także sprawne i racjonalne funkcjonowanie, wprowadza niezbędny porządek i płynność w wykonywaniu poszczególnych czynności. Wreszcie dążenie do zrealizowania wytyczonego sobie planu pełni funkcję motywacyjną, stanowi swego rodzaju siłę napędową całej aktywności człowieka.

Podsumowując swoje rozważania, pragnę jednocześnie wyrazić osobiste podziękowanie Autorowi za jego książkę. Jako młody badacz potrzebowałam pewnego całościowego układu odniesienia, uporządkowania wiedzy na temat osobowości człowieka. Dlatego gorąco polecam ją każdemu, kto odczuwa podobne rozterki, zapewniając, że po jej lekturze chaotyczny dotąd zbiór informacji przekształci się w systematyczną wiedzę o funkcjonowaniu człowieka.

T. Mądrzycki zaproponował nietuzinkową koncepcję osobowości. Umiejętnie korzystając z istniejącego już dorobku i wzbogacając go własnymi przemyśleniami, stworzył oryginalne podejście, które na pewno odbije się szerokim echem w polskiej, a nawet światowej psychologii.

Bożena Makselon